

Türkiye'nin Yakın Tarihi

İlber Ortaylı

İstanbul, Kronik Kitap, 2021, 255 Sayfa, ISBN:978-975-2430-40-2

Hilal KAYA*

Türkiye'nin Yakın Tarihi isimli kitabın yazarı Prof. Dr. İlber Ortaylı 1947 yılında doğmuştur. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümünden mezun olduktan sonra yüksek lisansını Prof. Dr. Halil İncalcık ile birlikte Chicago Üniversitesinde yapmış, “Tanzimat Sonrası Mahalli İdareler” isimli teziyle Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde doktora derecesini almıştır. Ardından 1979 yılında doçent unvanını kazanmıştır. Ayrıca Moskova, Viyana, Oxford, Roma, Berlin, Cambridge gibi birçok üniversitede misafir öğretim üyesi olarak çalışmıştır. 1989 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde başladığı kariyeri, Bilkent Üniversitesinde devam etmiş, 2005-2012 yılları arasında Topkapı Sarayı Müzesi başkanlığı yapmıştır. İlber Ortaylı, 2002 yılında göreve başladığı Galatasaray Üniversitesinde ve MEF Üniversitesinde hâlen öğretim üyesi olarak çalışmalarına devam etmektedir.

İlber Ortaylı'nın *Türkiye'nin Yakın Tarihi* isimli kitabı ön söz, dizin ve beş bölümden oluşmaktadır. Görsel kaynak kullanımının olmadığı kitapta genel olarak Türkiye'nin tarihi hakkında bilgiler verilmektedir. Kitap genelinde akıcı, sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Tüm bölümlerde ilk göze çarpan, her bölümde konunun anlaşılır bir şekilde, herkesin anlayabileceği tarzda yazılmış olmasıdır. Ayrıca tüm bölümlerde sadece anlatılan asıl konuya odaklanılarak, konu dışına çıkılmayarak Türkiye'nin yakın tarihinin temel başlıkları incelenmiştir. Beş bölümden oluşan kitabın bölümlerinin isimlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür: Birinci bölüm, anayasa tarihimiz; ikinci bölüm, yakın tarihimiz üzerine notlar, üçüncü bölüm, Türkiye'nin dış politikası; dördüncü bölüm, tarihten miraslar; beşinci ve sonuncu bölüm ise eğitim sistemimiz üzerinedir.

Birinci bölüm, kendi içinde altı başlıkla değerlendirilmiştir. Yazarın kendi ifadesiyle iki asırlık olan anayasa tarihimiz hakkında incelemeler, tarihî bilgiler ve değerlendirmeler mevcuttur. Bu bölümde 1876 Kanun-u Esasi'den başlayarak 1961 ve 1982'ye kadar geçen dönemde Türkiye'nin yaşadığı anayasal süreçlerden bahsedilmekte ve Türkiye'nin sahip olduğu anayasalar hakkında bilgiler verilmektedir.

İkinci bölüm, kendi içinde yirmi altı alt başlığa ayrılmıştır. Bu bölüm genel itibarıyla kitabın, adını aldığı ve temel konusunu oluşturan bölümdür. Yazar bu bölümde 1915 Çanakkale Savaşı'ndan başlayarak 12 Eylül'e kadar olan tarihimize ışık tutmuştur. Bu bölümde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci ile birlikte Kutü'l Amare, Birinci Dünya Savaşı, 1919 İzmir işgali de ayrıca anlatılmakla beraber, 1950 seçimlerinden sonra Türkiye'nin 12 Eylül 1980'e kadarki yakın tarihi en çok üstünde durulan, incelenen dönem olmuştur. Yazar ayrıca, yeni kurulmuş, gelişmekte olan Türkiye hakkında bilgilere yer verirken, 1960, 1971 ve 1980 darbeleri, harf inkılabı, Ermeni meselesi hakkında kendi kişisel değerlendirmelerine ve yorumlarına da yer vermiştir.

Kitabın üçüncü bölümü on altı başlığa ayrılmıştır. Bu bölümde yazar Türkiye'nin Avrupa, Rusya, İtalya, Almanya ve Vatikan ile olan ilişkilerini incelemiş ve yukarıda saymış olduğumuz devletlerle Osmanlı'dan itibaren başlayan ilişkilerin, Türkiye Cumhuriyeti ile nasıl ve ne şekilde gelişip değiştiğini kronolojik bir şekilde incelemiştir. Yine bu bölümde de konu hakkında kendi değerlendirmelerine yer vermiştir.

Kitabın dördüncü bölümü yedi alt başlık hâlinindedir. Bu bölümde arkeolojik olarak Türkiye'nin sahip olduğu zenginlikler, özellikle kiliseden dönen camiler, caddeler ve saraylar hakkında detaylı bilgiler bulmak mümkündür. Yazarın en çok kendi değerlendirmelerine yer verdiği bölümün bu bölüm olduğunu söylemek yanlış olmaz. Özellikle Abdülezel Paşa'nın hatırası için caddeye isminin verilmesine rağmen, caddenin isminin Kadir Has olarak değiştirilmesinin kendince yanlışlığından çok fazla bahsediyor ve bu durumun sadece bu cadde özelinde değil diğer cadde ve tarihî eserler içinde gerçekleşmesinin yanlış olduğunu paylaşıyor. Ayrıca Türkiye'de gerçekleşmiş olan çevre tahribatları da yazarın üstünde durduğu diğer bir nokta olarak göze çarpıyor.

Kitabın beşinci ve son bölümü ise kendi içinde dört alt başlığa ayrılmıştır. Yazar bu bölümde, 1933'te Osmanlı Darülfünununun kaldırılmasından başlayarak, Türkiye'nin kuruluşundan itibaren sahip olduğu eğitim kurumlarını ve eğitim sistemini anlatmakta ve eğitim sistemi hakkında kendi şahsi değerlendirmelerini de okuyucu ile paylaşmaktadır.

Yukarıda özetlenerek anlatıldığı gibi tarihçi Prof. Dr. İlber Ortaylı bu kitabında genel olarak Osmanlı Devleti'nin yıkılma sürecinden başlayarak yeni ve kendi ifadesi ile Osmanlı Devleti'nin devamı olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin başından geçen hukuki, siyasi, askerî olaylar; Türkiye'nin sahip olduğu dış politika ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne geçmişten miras olarak kalmış olan doğal, arkeolojik, tarihî zenginliklerinin önemi, değeri ve tarihi hakkında kısa, anlaşılır bilgiler ve değerlendirmeler sunmaktadır. Yazar bu kitabında yeni bir rejim ve sistemle aynı topraklarda, aynı toplumla yaşanan tarihî süreçleri kendi fikirlerini de bizlere sunarak anlatmıştır. Yazar temelde Osmanlı Devleti'nin yerini alan Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni bir rejim olan cumhuriyet rejimi ile birlikte,

Mustafa Kemal Atatürk ile girdiği hızlı değişim sürecini, bu sürece giden yolları, cumhuriyetten sonra yaşanan çok partili dönemin siyasetini, bu dönemde yaşanan tarihî olayları, yaşanan darbeleri, 6-7 Eylül Olaylarını, Ermeni Meselesi'ni, harf devrimini ve seçimler gibi önemli olayları ana hatları üzerinde durarak okuyucu ile paylaşmıştır. Ancak yazar sadece bu olaylar hakkında tarihî, saf bilgiler vermekle kalmamış, ayrıca kendi fikirlerini, düşündüklerini ve konu hakkında değerlendirmelerini de okuyucu ile paylaşmıştır. Kitabın ilk üç bölümü Türkiye'nin yakın tarihinde geçirdiği tarihî süreçleri ve olayları ele alırken özellikle dördüncü bölüm ve beşinci bölümde yazar sadece bu konular hakkında saf tarihî bilgileri paylaşmamakta, ayrıca konular hakkında kendi düşünce, fikir ve değerlendirmelerini de okuyucu ile paylaşmaktadır.

Kitapta ayrıca yazarın okuyucuya anlattığı konu hakkında kendi hayatından ve deneyimlerinden paylaşımlarda bulunması kitabı okumayı kolaylaştırmakla beraber konuyu daha iyi anlamaya yardımcı olmakta ve kitabın okunabilirliğini arttırmaktadır. İkinci bölümün alt başlıklarından olan 1916 Kutü'l Amare Zaferi kısmında, gençliğinde Londra'da eski bir subayla kendi yaşamış olduğu olayı anlatması bunun en göze çarpan örneğidir. Yazarın vermiş olduğu bu örnek Kutü'l Amare Zaferi'nin İngiltere kamuoyundaki etkisini ve İngilizlerin Türkler hakkındaki yorumlarını anlamamızı kolaylaştırmaktadır. Yazar ayrıca kitabın içinde konu hakkında yazılmış başka kitapları da örnek göstererek konu hakkında yapılan başka kaynaklardan da geniş okumalar yapmamıza imkân sağlamaktadır. Örneğin kitabın birinci bölümünün alt başlıklarından biri olan, 1922-1924'te laikliğe giden anayasal süreç kısmında hilafet konusunda bilgi verilirken, Sir Thomas W. Arnold'un *The Caliphate* isimli kitabının konu için önemli bir kaynak olduğundan bahsetmesi buna örnek olarak verilebilir.

Türkiye'nin Yakın Tarihi isimli kitabın Türkiye'nin başından geçmiş olan tarihî, askerî, siyasi, hukuki, kültürel olaylara ışık tuttuğunu söyleyebiliriz. Özellikle Türkiye'nin yakın tarihi hakkında kısa ve anlaşılır bilgiler edinmek, genel yakın tarihimizde başımızdan geçen olayları öğrenmek için uygun ve faydalı olabilir. Hem anayasa tarihimiz hem yapmış olduğumuz savaşlar hem harf devrimi hem darbeler hem dış politikamız hem de eğitim sistemimiz ve arkeolojik olarak yaşadığımız konular hakkında bilgi edinmek isteyen herkes için yararlı olacaktır. Ancak tüm Türkiye tarihini bu kitap üzerinden okumak mümkün ve yeterli olmayacaktır. Özellikle Türkiye'nin başından geçen her olayın kronolojik değerlendirmesini öğrenmek isteyenler için yeterli olmayacaktır. Örneğin tamamıyla Türkiye'nin dış politikasını ya da Türkiye'nin anayasal ve hukuki olarak geçirdiği süreçleri anlamak için yeterli değildir. Yine aynı şekilde Osmanlı tarihine meraklı olan kişiler için de faydalı bir okuma olmaz. Ana hatlarıyla geniş bir yelpazede, kronolojik olarak Türkiye'nin yakın tarihini sade, akıcı ve anlaşılabilir bir şekilde okumak isteyen herkes için uygun olacaktır. Darbeler üzerinde aşırı durduğu, buna nazaran yakın tarihteki diğer önemli olaylar hakkında yeterli bilgi verilmemesi kitabın eksik yönünü oluşturmaktadır. Kitabın isminin *Türkiye'nin Yakın Tarihi* olması nedeniyle Türkiye'nin yakın tarihi hakkında daha fazla bilgi vermesi beklentisini karşılayamaması ise kitaba getirilebilecek en büyük eleştiri olabilir.